

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Hiddur
Mitzvah*

Rabbi Yonason Sacks
ז' חשוון תש"ע • October 25, 2009

1) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד ב

זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין. אבא שאול אומר: ואנוהו - הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום.

2) חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ואי רבנן מאי מצוה. פי' דליכא למימר דמצוה לאוגרו לכתחילה מן התורה אלא דיעבד אם לא אגרו כשר, דהא כל בדאורייתא לא שאני לה בין לכתחילה בין בדיעבד.

3) חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כ עמוד א

לעולם הא דר"ש בן פזי ר' יהודה היא. וכן ההיא דברכת המזון, הא דידיה הא דרביה. פי' הא דתרומה דידיה ודק"ש וברכת המזון דרביה, ולעולם מתני' דהכא ר' יוסי היא. דתניא ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך להשמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו. וקרא אסמכתא הוא דהשתא לכתחילה משמע לן דצריך הא בדיעבד שפיר דמי וכל בדאורייתא לא שני לן בין לכתחילה בין בדיעבד, ולא גרסינן הסכת ושמע (דהא) [דההוא] לכו"ע בכונת הלב שצריכה הוא דאתי ולא להשמעת אוזן (ברכות ט"ז א').

4) רש"י סוכה כט: ד"ה יבש

יבש. דבעינן מצוה מהודרת דכתיב (שמות טו) ואנוהו

5) תוס' ד"ה לולב

לולב יבש פסול - ומפרש בגמרא משום דאיתקש לולב לאתרוג דכתיב ביה הדר ולא כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב (שמות טו) זה אלי ואנוהו דאין ואנוהו אלא לכתחילה ולא מי פסל בהכי כדמוכח פ"ק (לעיל דף יא:). דאמרי רבנן לולב מצוה לאוגרו משום שנא' זה אלי ואנוהו לא אגרו כשר והאי יבש דהכא אין לפרש כמו יבש דפרק אין מעמידין (ע"ז דף כט:). דתנן החרצנים של נכרים יבשים מותרים ומפרש בגמ' יבשים לאחר שנים עשר חדש דהא אמרינן לקמן (דף לג.) גבי הדס יבש יבשו רוב עליו ונשתייר שם שלשה בדי עלין לחין כשירין אלמא אין היבשות תלוי בשנים עשר חדש אלא יש לומר יבשות דהכא כמו יבשות און בכור דתנן בפרק על אלו מומין (בכורות דף לו.) רבי יוסי בן המשולם אומר יבשה עד שתהא נפרכת בצפורן.

6) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף כ עמוד א

אמר רב חסדא: גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן; דתניא: הרי שהיה צריך לכתוב את השם, ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת, מעביר עליו קולמוס ומקדשו, דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים: אין השם מן המובחר. אמר רב אחא בר יעקב: דילמא לא היא, עד כאן לא קאמרי רבנן התם - דבעינא (שמות טו) זה אלי ואנוהו וליכא, אבל הכא לא.

7) תוספות מסכת ברכות דף כא עמוד ב ד"ה עד

וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור שלא יראה ככופר במי שהצבור משתחוין לו והוא הדין נמי אם יגיע למודים כששליח צבור יגיע למודים דשפיר דמי כיון שהוא משתחוה עם חבריו אבל אין גמרא פסיקא ליה כי האי גוונא אבל אין נראה דמשום מודים דרבנן נקט הכי שמצוה לענות שזה לא מצינו לו עיקר בגמ' ור"ת היה רגיל כשהיה מתפלל ביחיד כשהחזן מגיע למודים היה כורע עם הקהל בלא אמירה כלל ודוקא באמצע ברכה אבל בסוף ברכה לא דאמר לקמן (דף לד.) דאסור לשחות בסוף כל ברכה וברכה מיהו לכתחילה אין לעשות כן כדמשמע הכא וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח:). דאדם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה וי"ל דלכתחילה אין לעשות כן דענייה חשיבא טפי הדור מצוה. ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג. בירושלמי פרק תפלת השחר קאמר לא התפלל ובא ומצאן מתפללין מוסף אם היה יודע שיהיה מתפלל וגומר עד שלא יתחיל ש"ץ כדי לענות אמן מתפלל אם לאו לא יתפלל. באיזה אמן אמרו פליגי ביה תרי אמוראי חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן בחול כאן בשבת והא דאמרינן באמן של שומע תפלה היינו בחול לכך יש לייזהר לענות אמן בהאל הקדוש וגם לענות אמן בשומע תפלה ומתוך הירושלמי משמע שהיו רגילין לומר י"ח ברכות שלמות במוסף של חול כגון ב"ח ובחול המועד ומיהו אנן סמכינן אהא דאמר פרק תפלת השחר (לקמן דף כט.) דקאמר תמני סרי תקון תשסרי לא תקון ומה שאנו אומרים עננו בין גואל לרופא לא קשה שאינו אלא לש"ץ אבל יחיד כוללה בש"ת ועוד אומר הר"ר חיים דאיתא בתוספתא (דפ' ת"ה) בהדיא כמנהגנו דקאמר התם ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח ור"ה ערבית ושחרית מתפלל י"ח שלמות ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירים אותו ובמוספים מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע ובירושלמי נמי י"ל דטעות סופר הוא ול"ג של מוסף אלא בא ומצאן מתפללים וכן משמע בירושלמי פרק מי שמתו דגם זו המימרא כתובה שם ולא הזכיר של מוסף כלל.

8) שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תלג

(א) מה שכתב על מה שכתבתי דצפהו זהב במקום הנחת פה לא שייך ב' לנאותו אינו חוצץ כיון שמכוסה בפה התוקע, וכתב מעלתו שאינו מבין שהרי חציצה בלולב הוא במקום שאוחזו בידו ומכוסה ביד. אינו קושיא כלל דאטו האגד נוי מצד עצמו, רק מצד שהמינים מתחברים יחד, וזה הוא אף שלא במקום אחיזת ידו. אך כך יש לו לומר שבשעה שאוחז בלולב ומיניו אינו ניכר אם המינים מתחברים בעצמם כי בלאו הכי היד מחברם:

(ב) אך באמת ענין ואנוהו דלולב אינו משום נוי במראה כלל. ותדע דהא רש"י כתב דחובה לאגרו בקשר גמור משום ואנוהו, וכן דעת הראב"ד בתמים דעים ורא"ם בספר יראים, ומה נוי יש בקשר יותר מבעניבה או כאגודה של ירק:

ג) אך העניין בדירושמי סוכה פרק ג' הלכה ז' דאלו נאמר וכפת הי' צריך לאחוז האתרוג והלולב ביד אחד שיהי' לקיחה אחת, ושוב משום ואנוהו חובה לאגדן שיהי' לקיחה אחת לגמרי. דומה למה שאמרנו בפרק ערבי פסחים (צ ע"ב) דמצוה לאכול מצה לתיאבון משום הידור מצוה, כיון דאכילה הוא רק כשנהנה [הנאת גרונו להלכה הנאת מעיו לריש לקיש] חשיב הידור מצוה כשנהנה יותר, הכא נמי כיון דמצוה לכתחילה לקיחה אחת ביד אחד הוא הידור מצוה אם הם אחד יותר. ועל כן סבירא לי' לרש"י וסייעתו דלא הוא אחד לגמרי רק על ידי קשר גמור, והכין בירא דהא מילתא. והגה"ה ובמה שכתבתי יש ליישב קושיית התוס' ריש לולב הגזול על רש"י שהוכיחו דמשום ואנוהו לא מיפסל אלא לכתחילה מלא אגרו כשר. ולפי מה שכתבתי אינו נוי רק למצוות לקיחה אחת ביד אחד. והרי היא גופה דביד אחד אינו רק לכתחילה. ובדיעבד לרוב פוסקים אפי' בזה אחר זה יצא ואפי' ואנוהו מעכב מצוות לקיחה ביד אחד. מכל מקום גוף מצוות לולב אי אפשר שיעכב כי לגוף מצוות לולב אינו נוי כלל ודו"ק והבן. אך באמת הוכחת התוס' נכונה דלכאורה כיון דמצוה לאוגדו מן התורה. וביום טוב הא אינו ראוי לאוגדו. [לרש"י וסייעתו]. נימא כל שאינו ראוי לבילה כו'. אך התירוץ פשוט דהא ואנוהו לא כתיב כלל גבי מצוות לולב. וא"כ שפיר הוכיחו התוס' דאם תמצא לומר דואנוהו מעכב. הא נתבטל מצוות הלקיחה ביד אחד לגמרי. וכיון דאינו ראוי לאוגדו ביום טוב. הא אינו ראוי לקיים המצוות לקיחה ביד אחד דכתיב גבי לולב. הוא הווי' ויעכב. אלא ודאי ואנוהו אינו מעכב גם הלקיחה ביד אחד ולכתחילה דואנוהו הא לא כתיב כלל גבי לולב: ובמק"א ביארתי הדברים באר היטב. נמצא דהידור זה אינו הידור דמראה ואין נפקא מינה אם נראה או אינו נראה:

ד) ולענין מה שכתבתי דלנאותו דאינו חוצץ, מכל מקום אין דינו כנוגע רק נידון כאויר. וכמו שכתב הרמב"ן במין במינו אינו חוצץ. על זה הקשה כבוד תורתו מלולב וכי סלקא אדעתין שאם אויר מפסיק בין ידו ללולב יחשב לקיחה. וזו שאלת נערים שאם אויר ממש מפסיק אינו אוחזו בידו כלל כי יפול מידו, אך זה שאוחזו בידו אלא שאינו נוגע יצא, כיון דמין במינו או לנאותו נחשב כאויר ומכל מקום אוחזו בידו:

ה) ואשר הביא רא"י מהניח כלי שרת בתוך כלי שרת וקיבל בו הדם דמין במינו אינו חוצץ אף דהתם צריך נגיעה ממש והפסק אויר פוסל כמו בנכנס לו רוח בתוך בגדו. ועוד קל וחומר. במחילת כבוד תורתו אישמתטיתי ש"ס ערוך בזבחים (דף כ"ה ע"ב) נפתחו שולי מזרק קודם שהגיע הדם לאויר כלי מהו, אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא. ופירש רש"י כגון זה שמתחילה הי' עומד ליפחת שולי מזרק, אבל אם נפתחו לאחר שהגיע לאויר כלי לא מבעיא דמשנכנס לתוכו הוא קבלה. עד כאן. הנה מפורש דאין צריך ליגע כלל. ומעודי קשה לי הא דמנחות (דף י"א ע"א) דבקי' לקומץ בדפני' דמנא וכו' עיין שם, מה מבעיא לי' הא נתינה בכלי במקום קבלת הדם, וכשם שקבלת הדם די באויר כך הקומץ. ובאמת הרמב"ם מפרש שם דלאו לענין הכלי שמקדש בו. אך לפירוש רש"י צריך עיון למה ישתנה הקומץ מדם. מכל מקום בדם מפורש בזבחים דאין צריך ליגע, וניחא הא דהניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם: והגה"ה שוב ראיתי דהא ליחא דוודאי אין הדם מתקדש מחמת מזרק החיצון. דם שבתוך מזרק הפנימי לא נחשב תוך מזרק החיצון דהוי תוך תוכו ולא כתוכו דמי כמו בכלי חרס. עיין ריש זבחים. אך הקידוש מחמת מזרק הפנימי. ומכל מקום לא קשה הא אין הכהן נוגע במזרק. דודאי אם הי' משכחת שיהי' הכהן אוחז במזרק. באויר מפסיק הי' כשר. ותדע דהא בזבחים (דף כ"ד ע"א) מה כלי שרת לא יהי' דבר חוצץ בינו לכלי שרת. אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה. ופירש"י בינו לכלי שרת בקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן שתהא לקיחה בעצמו של כהן. (ובדף כ"ו ע"א) בעי נתלה וקיבל מהו אמר לי' כשירה. אמר ליה אשתבשת אין דרך שירות בכך. ולולי טעם זה הי' כשר אף שאויר מפסיק בינו לרצפה. ואי אויר המפסיק חוצץ בין כהן לכלי שרת. הא ילפינן מחציעה שבין כהן לכלי שרת לחציעה דבין כהן לרצפה. ואף בין כהן לרצפה יהא אויר פוסל. ומוכח שבין כהן לכלי שרת אינו פוסל רק דבר ממש חוצץ:

ו) ואדרבא מסוגיא זו מתברר סברת הרמב"ן לפי מה שכתב המבי"ט בקרית ספר הא דמין במינו אינו חוצץ ילפינן לה מהא דפשיט שם בעיא דמזרק מברייתא דאשר ישרתו במ בקודש שני כלים ושירות אחת, ומינה יליף מין במינו אינו חוצץ. וכיון דבקבלה א"צ ליגע כנ"ל, אין לנו ללמוד במקום שצריך ליגע:

ז) ואשר הקשה מרואה דם בחתיכה דפירש רש"י דמין במינו אינו חוצץ. אף דהרב כתב בקונטרס אחרון סי' קפ"ג סק"ד דרואה דרך אויר בלי נגיעה בשר טהורה. לא יצא ידי חובת עיון. ואדרבא מסוגיא זו מוכח כרמב"ן דהכי איתא התם הרואה דם בשפופרת מהו אמר ליה טהורה. בבשרה ולא בשפופרת. מאי שנא ממפלת חתיכה ודם אגור בתוכה טמאה התם דרכה לראות דם בחתיכה. הכא אין דרכה לראות דם בשפופרת. פירש רש"י בחתיכה בבשרה קרינא בי' דמין במינו לא חייץ. ואינו מובן. דאם כן למה לי' לחלק חתיכה אורחא שפופרת לאו אורחא. תיפוק לי' חתיכה מין במינו שפופרת אינו מינו. גם אינו מובן אחר כך בסוגיא דפירש רש"י תנא קמא מטהר מחתיכה משום חציעה ופליי שנוגע ברחם טמאה. הא מין במינו אינו חוצץ:

ח) אך הדבר ברור דרש"י פירש אין דרכה לראות בשפופרת שאין דרכה לראות בחציעה. וכן פירשו תוספות ורמב"ם. וקשה לי' לרש"י הא דרכה לראות בחתיכה. הרי דרכה לראות בחציעה. וא"כ מה נפקא מינה בין חתיכה לשפופרת. לזה תירץ רש"י דמין במינו לא חייץ. ונהי דמכל מקום חשיב כאויר ודרכה לראות בהפסק אויר. מכל מקום אין דרכה לראות בדבר ממש מפסיק. ועל כן תנא קמא דמטהר בחתיכה דסבירא לי' אין דרכה לראות בחתיכה [וכן קיימא לן להלכה] לא מהני הא דמין במינו. דמכל מקום נידון בהפסק אויר ואין דרכה לראות בהפסק אויר. וכן הם דברי הרב בקונטרס אחרון. ועל כן למה דס"ל תחילה דרכה לראות בחתיכה פירש רש"י דמין במינו דנידון בהפסק אויר וזה דרכה. מה שאין כן בשפופרת ממש מפסיק אין דרכה. אך למה דקיימא לן אין דרכה בחתיכה אין דרכה בהפסק אויר. ולמאן דאמר דרכה בחתיכה וחתיקה כהפסק אויר. הרי דרכה בהפסק אויר. נמצא מסוגיא זו רא"י ברורה לשיטת הרמב"ן ז"ל:

9) פרי מגדים או"ח סימן תרנ"ו מ"ז סק"א

(א) אם. עט"ז. בבא קמא ט' א' דיעה א' דעת התוס' והרא"ש וי"א הוא דעת רש"י ומ"ש התוס' ורא"ש כאגוד לדוגמא נקטי דהלכה כביצה ועב"י וב"ח כתב דלכאורה דברי הרא"ש סותרין מב"ק דמשמע שליש בשיעור הכשר חז"ל בצמצום יוסיף בדמים שליש (התוס' פירשו בע"א) הא אם גדול הרבה א"צ להוסיף בהידור כלל אף אם שתייהן לפניו כ"ש אם כבר קנה א' שא"צ להחליפו ובפרק לולב הגזול פירש דאפילו כבר קנה א' מצוה להחליפו ולהוסיף וע"ז תי' הט"ז אדרבה איפכא מסתברא כל שלא קנה כלל ושתייהן לפניו ושתייהן גדולים הרבה יותר מביצה א"צ ליקח הנאה והמהודר יותר כלל רק אם א' כביצה מצוה להוסיף אם השני גדול ממנו להוסיף דמים שליש אבל אם לא נודמן לו בתחלת קנין רק אתרוג א' גדול הרבה ולא היו לפניו שנים וקנה אותו אז כשיזדמן עוד אתרוג פה מהודר שליש בדמים מהא' מצוה להחליפו ולקיים אנוהו במצות כ"ש אתרוג דכתבו הדר וה"ה שאר מצות. ומ"מ לא הבינותי דא"כ כ"ש שיזדמנו שנים לפניו וגדולים הרבה ואחד מהודר שליש דמצוה במהודר וי"ל. והנה אם א' יש פלוגתא דרבוותא והלכה דכשר בזה י"ל מצוה בהידור עד שליש לצאת כל הדיעות: